

Viața socială în imperiul roman

Economie și societate

O SOCIETATE ELITISTĂ

Politici Culturale

Percepția romană față de cultura greacă

Exemplu ilustrativ:

Cato cel bătrân (234-149 îH)

- ◆ *novus homo* or “om nou” venit din Tusculum; client al lui L. Valerius Flaccus
- ◆ Tribun militar în războiul punic (împotriva lui Hannibal); a luptat la Metaurus (207 îH)
- ◆ Chestor (quaestor în 204 în Sicilia; aedil plebeu în 199; praetor în Spania în 198)
- ◆ Consul în 195 împreună cu Flaccus; conduce provincia Spania; censor în 184

Cato în relația cu naționalismul roman și elenismul

“Cato the Elder could boast of accomplishments in a remarkable variety of spheres, public and private, military, political, and literary, but none perhaps more important than his contribution to the self-consciousness of a Roman national character. His expressed attitudes and actions toward the Greeks must be interpreted in that context. Cato’s mission was neither to resist Hellenism nor to liberate Rome from its influence but to highlight its features, both admirable and objectionable, in order to give clearer definition to the qualities and values that set Rome apart. Mastery achieved in the world of politics and war should now be matched by a comparable sense of esteem in the cultural world. Cato prodded his countrymen toward an articulation of their own national character.”

Erich S. Gruen,
Culture and National Identity in Republican Rome, 83

Cato și Scipio Africanus

“When Cato was posted to Africa to serve as Scipio’s quaestor for the invasion of Carthage, he saw that his commander was not only indulging in his usual lavish expenditure, but was also squandering extravagantly high pay upon his troops....He proceeded at once to Rome and helped Fabius to denounce the general before the Senate. They attacked Scipio’s waste of immense sums of money and his childish fondness for public games and theatrical performances.”

Plutarch, *Life of Cato the Elder*, 3

“Catonienii” și “filo-eleniștii”: Un conflict clasic de tip abordare- distanțare?

- ◆ Scrierile religioase străine sunt confiscate și arse prin decret senatorial și prin edict praetorian în 213 BCE (Tit Liviu, 25.1.6-12)
- ◆ Scrierile filosofice grecești sunt distruse în 181 BCE (Tit Liviu, 40.29.2-14)
- ◆ Doi filosofi greci epicurieni sunt expulzați din Roma în 173 BCE (Athenaeus, 12.547a)
- ◆ Praetorul M. Pomponius propune o lege care să-i alunge pe filosofii și retorii greci din Roma în 161 BCE (Aulus Gellius, *Noapți Attice*, 15.11.1)
- ◆ Polybius și Cato

“Scipio Africanus [Aemilianus] once approached [Cato] at Polybius’ request to enlist his support on behalf of the Greek exiles from Achaea. The question was debated at length in the Senate, some speakers contending that the men should be allowed to return home, and others that they should continue to be detained in Italy. At last Cato rose and asked: ‘Have we nothing better to do than to spend an entire day sitting here and discussing whether some poor old Greeks are to be buried by our own grave-diggers or their own?’ The Senate then decreed that the men should be allowed to return home, but a few days later Polybius tried to have another proposal laid before the Senate, whereby the exiles would have the honors and positions which they had formerly held in Achaea restored to them, and he asked Cato’s opinion as to whether this petition was likely to succeed. Cato smiled and told him that what he was suggesting was rather as though Odysseus had wanted to go back into the Cyclop’s cave to fetch a cap and belt he had left behind.”

Plutarch, *Life of Cato the Elder*, 9

Delegația ateniană a filosofilor, la Roma – și Cato

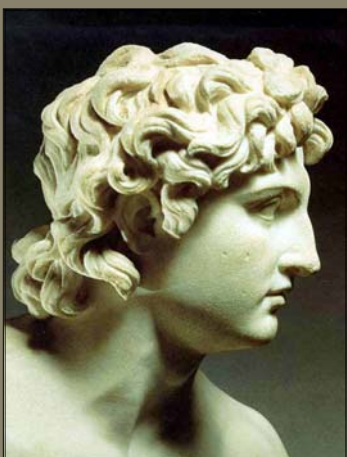
155 BCE

“Cato was an old man... these philosophers arrived... The report spread that a Greek of extraordinary talents had arrived... Most of the Romans were gratified by this, and were well content to see their sons embrace Greek culture and frequent the society of such estimable men. But Cato, from the moment that this passion for discussion first showed itself in Rome, was deeply disturbed. He was afraid that the younger generation might allow their ambitions to be diverted in this direction, and might come to value most highly a reputation that was based on feats of oratory rather than upon feats of arms. So when the prestige of the philosophers continued to rise still higher... Cato made up his mind to find some plausible excuse for clearing the whole tribe of philosophers out of the city.”

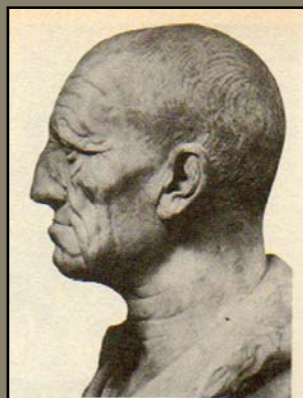
Plutarch, *Life of Cato the Elder*, 22; vezi și Plinius cel Bătrân, *Istoria Naturală*, 7.112

Alte indicații ale rezistenței culturale romane împotriva elenismului

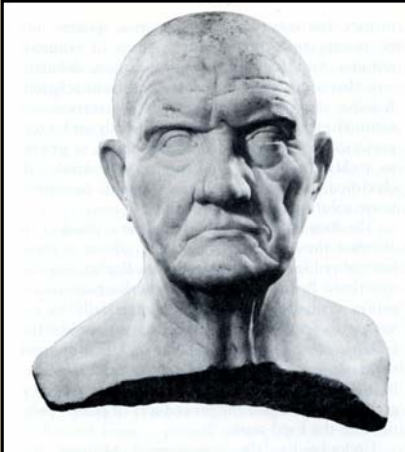
- ◆ “Verismul” (realismul) ca o reacție față de portretele regale eleniste
- ◆ Vocabularul sexual latin
  - ◆ Cuvinte grecești păstrate pentru a desemna practicile sexuale pe care romanii le considerau depravate
  - ◆ Romans îi asociau pe greci cu imaginea de practicanți homosexuali pasivi

Alexandru:
Arta elenistă
a idealizării
portretelor
de eroi și de
împărați

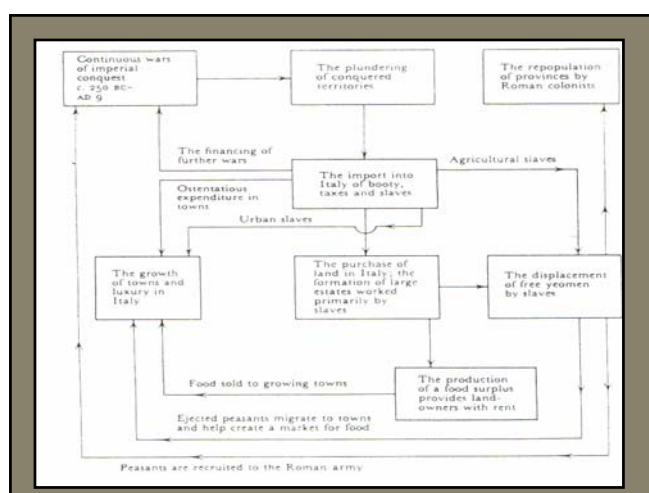
Bust roman:
realismul artistic
roman

ECONOMIA

Analiza lui Keith Hopkins în *Conquerors and Slaves*

- ◆ Război continuu
- ◆ Influx de prăzi și tribut
- ◆ Investiții în terenuri
- ◆ Formarea de proprietăți uriașe (latifundii)
- ◆ Sărăcia țăranimii
- ◆ Emigrația la oraș și în provincii
- ◆ Creșterea piețelor urbane

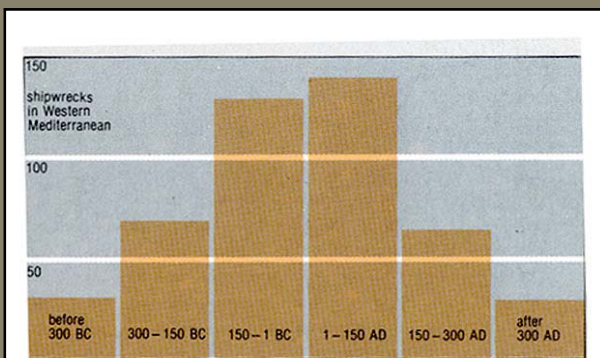
Viața economică și Imperiul

- ◆ Drumuri și centre comerciale imperiale
- ◆ Romanizarea apare pe măsură ce urbanizarea stimulează economiile locale (industrii noi: cariere, lucru în piatră, construcții, comerț, etc.)
- ◆ Orașul și satul: o relație parazitică?

Comerțul în Imperiul Roman

Monetizarea și răspândirea produselor de lux

Naufragii în Marea Mediterană
conform Cornell and Matthews, *Atlas of the Roman World*

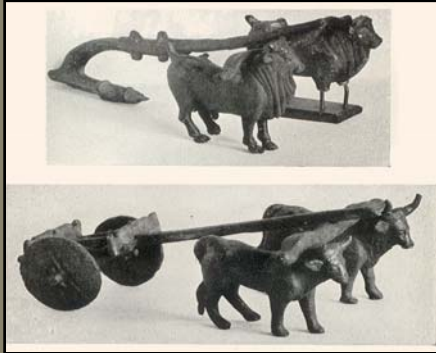

Munca sclavilor și agricultura

Crearea latifundiilor

Sclavii și agricultura

from M. Rostovtzeff, *The Social and Economic History of the Roman Empire*
(Oxford, 1926)

Sclavia și uneltele în agricultură

from M. Rostovtzeff, *The Social and Economic History of the Roman Empire*

Munca sclavilor și refacerea numărului de sclavi

Sclavii în minerit

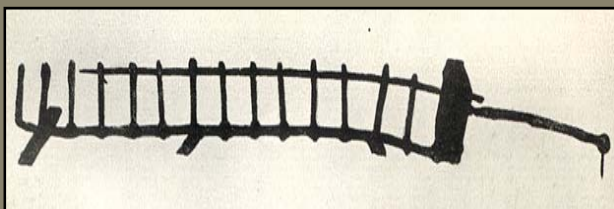
Sclavi la minerit

from M. Rostovtzeff, *The Social and Economic History of the Roman Empire*

Guler de slav (zgardă) pentru liniștirea sclavilor recalcitrați

from M. Rostovtzeff, *The Social and Economic History of the Roman Empire*

Stăpânii romani și abuzarea sclavilor

(numbers in parentheses refer to K.R. Bradley, *Slaves and Masters in the Roman Empire* [Oxford, 1987])

- ◆ Negustori de sclavi
  - ◆ Piața de sclavi de proporții masive în timpul expansiunii imperiului roman
  - ◆ Sindrumul de înlocuire a ‘mașinii-uzate’ (115-116 and nn. 13-18)
- ◆ Degradare (uzare) sexuală (116-118 and nn. 22-32)
- ◆ Pedepsirea corporală (118-22); biciuire (119-20); marcare cu fierul înroșit (120 n. 46); gulere de fier (zgarde) (121 n. 47); mutilare (121-2)

Situația socială și psihologică

- ◆ Respect și ascultare (cf. Bradley)
- ◆ Pedepse romane severe pentru neobediință și alte încălcări de lege:
  - ◆ Arderea de viu (*crematio*)
  - ◆ crucificarea (*crux*)
  - ◆ Hrană pentru animale sălbatice (*ad bestias*)

Roma republicană: Revolte majore ale sclavilor

- ◆ Prima revoltă siciliană (ca. 130 BCE)
- ◆ A doua revoltă siciliană (ca. 100 BCE)
- ◆ Revolta lui Spartacus (73-71 BCE)
- ◆ Întrebare crucială: de ce sclavii nu s-au revoltat mai des în istoria romană.

Romanii și romanizarea

- ◆ Italia este scutită de triut după 167 BCE
- ◆ Italienii devin cetățeni romani după războiul social din 90-87 BCE
- ◆ Cultura romană se răspândește în provincii
- ◆ Ideea unei legi a națiunilor (*ius gentium*) în legea romană

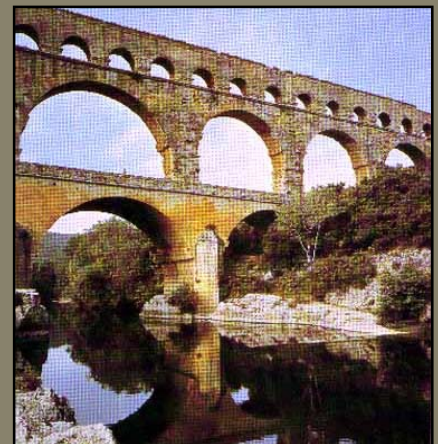

Museo della Civiltà Romana:
modelul unui oraș antic

Romanizarea: centru sau periferie?

- ◆ Un aspect lingvistic (latina și greaca în calitate de limbi ale oamenilor de succes)
- ◆ *Urbanitas* (viața la oraș) și viața rustică
- ◆ Identitatea romană = viața romană
  - ◆ Îmbrăcăminte
  - ◆ Locuințe
  - ◆ Hrană
  - ◆ Tribunale
  - ◆ Băi publice
  - ◆ Jocuri
  - ◆ Festivale religioase

Aqueduct over the River Gard

Amfiteatrul din El-Djem (Africa)

Legea romană internațională

◆ Codificări juridice timpurii

- ◆ 12 table
- ◆ Cn. Flavius publică legea procedurilor preoțești în 304 BCE

◆ Apar legile justiției internaționale

- ◆ Titus Coruncanus, pontifex maximus, și Jurisconsulii (253 BCE)
- ◆ Peregrine Praetor (242 BCE)
- ◆ Legea Calpurnia stabilește tribunale economice (149 BCE)
- ◆ *Ius Gentium* (“Legea națiunilor”)